

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE DERSİNDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ OLARAK DİKTE ÇALIŞMASINDAN YARARLANMA DURUMLARI*

İbrahim COŞKUN**
Serdarhan Musa TAŞKAYA***
Turgut BAL****

ÖZET

Eğitim faaliyetlerinde amaca ulaşıp ulaşılmadığının, kazandırılması gereken becerilerin kazanılıp kazanılmadığını ve ne ölçüde gerçekleştiğinin belirlenmesi, ölçme değerlendirme ile ortaya çıkmaktadır. Ölçme değerlendirme sonucu ortaya çıkan durum, öğrencinin ve öğretmenin durumunun göz önüne alınmasında en önemli göstergedir. Türkçe dersinde de ölçme değerlendirme çok önemlidir. Çünkü derslerin işlenişi ve konular her ne kadar programda yer alıyorsa da, öğretmen sınıfın durumunu göz önüne alarak konuları işlemeli ve yeni konulara geçmelidir. Öğretmenin öğrencinin düzeyini belirlemesi bu açıdan önemlidir. Türkçe dersinde çeşitli ölçme değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlardan en sık kullanılanlar yazılı, sözlü ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan sınavlardır. Bu türler diğer derslerde de sık kullanılmaktadır. Ancak Türkçe dersinin kendine özgü bazı ölçme değerlendirme yöntemleri vardır. Türkçe dersinde ölçme değerlendirmede kullanılabilecek yöntemlerden biri de diktedir. Dikte, genel olarak söyleneni ya da dinlediğini doğru yazma amacıyla kullanılan çalışmalara verilen isimdir. Dikte aynı zamanda bir ölçme değerlendirme yöntemidir. Dikte çalışmaları, dinlediğini anlama ve doğru yazabilme açısından çok önemlidir. Bu çalışmalara sınıf içinde yeri ve zamanı geldiğinde yer verilmeli ve bir sınav türü olarak da kullanılmalıdır. Ancak

---

* Bu çalışma 2011 yılında Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği ABD, zibrahimc@yahoo.com

*** Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği ABD, serdarhan@mersin.edu.tr

**** MEB öğretmeni, Karadiken İlköğretim Okulu, Tarsus/MERSİN, turgutbal@mynet.com

dikte çalışmaları, Türkçe dersinde sık sık yapılmasına rağmen, ölçme değerlendirme yöntemi olarak sınıf öğretmenleri tarafından nasıl uygulandığı yeterince bilinmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, tarama türünde desenlenmiştir. Araştırma Konya ilinde ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 30 sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından oluşturulmuş açık uçlu soru formu ile toplanmıştır. Toplanan veriler, konu başlıkları önceden belirlendiği için betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin dikteyi okunan bir metnin ya da söylenenlerin öğrenciler tarafından yazılması olarak tanımladıkları, dikte çalışmalarını yazma becerisinin geliştirilmesinde sık sık kullandıkları, ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikteyi Türkçe dersinde kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenleri dikte çalışmalarını özellikle birinci sınıfta okuma yazma öğretmek ve üst sınıflarda da öğrencilerin yazım ve dilbilgisi kurallarına uyup uymadıklarını görmek için sık sık kullanmaktadırlar. Bazı katılımcılar ise öğrencilerin anlama ve dinleme becerilerini geliştirmek için dikte çalışmaları yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada, Türkçe dersinde diktenin genellikle sınıf öğretmenin okuduğu metni öğrencilerin yazması şeklinde uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonunda sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarını çeşitli amaçlarla ve daha sık kullanmaları önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkçe öğretimi, dikte, sınıf öğretmeni, ölçme değerlendirme, yazma.

IN THE COURSE TURKISH THE CASES OF MAKING USE OF DICTATION EXERCISES OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS AS A METHOD OF ASSESSMENT AND EVALUATION

ABSTRACT

In educational activities, to determine whether or not the aim is reached, whether or not to gain the skills needed occur, and to what extent it was achieved reveal via assessment and evaluation. The case emerging as a consequence of assessment and evaluation is the most important indicator in considering the state of student and teacher. Assessment and evaluation have also major importance in the course Turkish. Because, even if the way the courses are treated and the subjects take place in the program, the teacher should treat the subjects and pass to the new subjects, considering the state of class. The teacher's determining the level of student is important from this point of view. In the course Turkish, various methods of assessment and evaluation are utilized. Those most often used among these are

written and oral exams in multiple choices. These sorts are also frequently used in the other courses. The course Turkish has the methods of assessment and evaluation specific to it. In the course Turkish, one of the methods in assessment and evaluation is also dictation. Dictation is a name given to the studies used for writing correctly. What is said or listened to Dictation is also a method of assessment and evaluation. The exercises on dictation are very important in terms of being able to understand what is listened to, and to write correctly. When time and place is suitable, these exercises should be given place and used in the class as sort of exam. However, although dictation exercises are often carried out in the class, it is not sufficiently known how it is applied as a method of assessment and evaluation by the primary school's teachers. This study aiming at presenting the cases of making use of dictation exercises of the primary school's teachers as a method of assessment and evaluation is designed in the sort of survey. The study was carried out with 30 primary school's teachers serving in the province Konya. The data of study were collected via open ended questionnaire developed by the researchers. Since the titles were earlier determined, the data collected were analyzed by the method of descriptive analysis. In the study, it was concluded that the primary school's teachers defined the dictation as being written by the students the text read or what are said; that they often used the exercises of dictation in developing the writing skills; and that they utilized the dictation in the course Turkish as a method of assessment and evaluation: The primary school's teachers often use the dictation exercises, particularly, to teach read-write in the first classes, and to see whether or not the rules of spelling and grammar are complied with in upper classes. And some participants suggested that they carried out dictation exercises to develop the skills of students to understand and listen to. In the study, it was concluded that the dictation in the course Turkish was applied in the way that the text read by the teacher was written by the students. As a result of research, it was proposed for the primary school's teachers to use the dictation exercises on various purposes and more often in the courses Turkish.

Key Words: *Turkish teaching, dictation, elementary teacher, evaluation, writing.*

GİRİŞ

Öğrencilerin gelecekte etkin şekilde kullanmalarını gerektirecek dil becerilerinin temellerinin hemen hemen tamamı ilköğretim yıllarında atılmaktadır. Bu becerileri kazandıkları oranda da gelecekleri konusunda daha bilinçli kararlar alabilirler. Türkçe dersinde çeşitli ölçme değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlardan en sık kullanılanlar yazılı, sözlü ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan sınavlardır. Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanılacak yöntemlerden biri de diktedir. Dikte, genel olarak söyleneni ya da dinleneni yazma amacıyla kullanılan

yazı çalışmalarına verilen isimdir. “Dikte çalışmaları, dinlediğini anlama ve doğru yazabilme açısından çok önemlidir. Bu çalışmalara sınıf içinde yeri ve zamanı geldiğinde yer verilmeli, ayrıca bir sınav türü olarak da kullanılmalıdır” (Demirel ve Şahinel, 2006: 135). Ancak dikte çalışmalarının ölçme değerlendirme yöntemi olarak sınıf öğretmenleri tarafından Türkçe dersinde nasıl kullanıldığı, yeterince araştırılmamıştır.

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE YAZMA

2005 1-5. Sınıflar Türkçe Öğretim Programı; dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunudan oluşan beş öğrenme alanı üzerinde yapılandırılmıştır. Bu öğrenme alanları, program hazırlık sürecinde hem kendi hem de diğer öğrenme alanlarıyla bir bütünlük içerisinde ele alınmış ve ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirmenin amacı, öğrencinin dili öğrenme, etkili kullanma ve bilgileri yapılandırma sürecini kolaylaştırmaktır (Güneş, 2007: 27).

“Türkçe öğretiminin önemli bir alanını oluşturan yazma, bilgidен çok becerileri gerektirmektedir. Bu beceriler ise uygulama ile kazanılır. Okuma gibi yazmanın da insan yaşamında önemli bir yeri vardır. Duygu, düşünce ve hayallerini açık ve anlaşılır olarak yazma, çeşitli zihinsel becerileri gerektirir. Öğrenciler bu beceriler yoluyla düşüncelerini sıralamayı, sınırlamayı, düzenlemeyi, yazı amacını belirlemeyi ve kuralları uygulamayı öğrenirler. Yazma becerisi okuma becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeleri sürekli okumalarına, yazmalarına, yazdıklarını incelemelerine, tartışmalarına ve beğendikleri anlatımları bularak kullanmalarına bağlıdır” (MEB, 2009: 224).

“İlkokul birinci ve ikinci kademedeki Türkçe derslerinde kopya (görülenlerin bakarak yazımı) ve dikte (dinlenenlerin anlaşılacak yazımı) çalışmaları ilköğretimde yazma becerisine temel teşkil eden etkinliklerdendir. Yazma becerisi kazandırılacak bu süreç, uzun bir eğitimi gerektirmektedir” (Göçer, 2010: 183).

“Yazılı anlatım çalışmaları ve buna bağlı gelişecek olan yazma becerileri bireylerin yaşamları boyunca başarılarında önemli bir yere sahiptir ve bunun temelleri de ilköğretim yıllarında atılmaktadır. Öncelikle etkili yazma becerisini belirleyen unsurların tespit edilmesi ve bunların eksikliğinin olumsuz etkisinin azaltılması için birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir” (Coşkun, 2010: 13).

Türkçe öğretiminin diğer öğrenme alanlarında olduğu gibi yazma öğrenme alanında da bireyin kendine güveni bu becerinin gerçekleştirmesinde önemli bir unsurdur. Sınıf düzeyleri yükseldikçe çocukların farklı konu alanlarında bildiklerini yazılı olarak anlatmalarıyla ilgili beklentiler de artmaktadır. Eğer çocuklar yazma süreciyle ilgili bazı temel becerileri (akıcılık, hız vb.) gerektiği şekilde kazanamamışlarsa, beklentileri karşılamada zorlanacaklardır. Yazma sürecinde öğrencilerin genellikle karşılaştıkları sorunları aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür:

- *Dikkati toplayamama,*
- *Yazının kâğıt yüzeyine yerleştirilmesiyle ilgili sorunlar,*
- *Aşamalandırma sorunları,*
- *Hafıza sorunları,*
- *Dil sorunları,*
- *Bilişsel problemler,*
- *Motorsal sorunlar (Akyol, 2006: 103-104).*

En genel anlamıyla süreç odaklı ve ürün odaklı olmak üzere iki şekilde ele alınabilecek olan Türkçe öğretimindeki ölçme değerlendirme yaklaşımları; konu dil becerilerinin gelişimi olduğunda her ikisini birden kullanmayı zorunlu kılmaktadır.

“Yazı yazma, süreç içinde gelişen bir beceri olduğu için, ürün odaklı değerlendirme yöntemleri öğrencilere, bu becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak yeterli dönütleri verememektedir. Bu nedenle, yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesinde yazma sürecinin sonunda yapılan ürüne yönelik sayısal ölçümler yerine; öğrencileri yazma süreci içinde değerlendirerek, gelişimi ve izlemeyi sağlayan süreç değerlendirmeye ağırlık verilmelidir. Çünkü yapılan sayısal değerlendirmelerle başarının göstergesi olarak verilen puan; öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz ardı ederek, değişim ve gelişimleri belirlemede eksik kalmaktadır. Ayrıca süreci izlemeye yönelik ölçme değerlendirme çalışmalarında, öğrencilerin performanslarını daha rahat sergileyebildikleri de gözlenmektedir” (Koçyiğit ve Sefer, 2004: 2).

DİKTE NEDİR?

“Dikte; kişilerin belirli aralıklarla kendilerine okunanı mümkün olan en doğru şekilde yazma işlemidir. Dikte tekniği kişilerin yazma becerilerini geliştirmek amacıyla en yaygın uygulanan tekniklerden biridir” (Richards ve Schmidt, 2002: 157). Yabancı dil öğretiminde ve yazma güçlüğü görülen ilköğretim çağı çocuklarında dikte sık kullanılan bir tekniktir.

“Yazmak, duyduklarımızı, düşündüklerimizi, tasarladıklarımızı, görüp yaşadıklarımızı yazı ile anlatmaktır. Konuşma gibi, başkalarıyla iletişim kurmanın, kendimizi anlatmanın bir yoludur” (Sever, 2004, Akt.: Alkan, 2007:12). Bu anlamda kişinin işittiklerini yazması da öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmenin bir kısmını oluşturmaktadır.

“Dil sanatları olarak adlandırılan anlama (okuma-dinleme) ve anlatma (konuşma-yazma) becerileri bütün olarak geliştirilmelidir” (Özbay, 2005: 178). Buradan hareketle ilköğretim öğrencilerinin hem dinleme hem de yazma becerilerinin aynı anda gelişimini sağlaması bakımından dikte tekniği önem arz etmektedir.

“Yazma becerisi, ilköğretimin ilk basamağında çocuklara kazandırılır ve eğitimle devamlı olarak geliştirilir. Çocukların kendilerini yazılı olarak anlatabilmeleri için belli bir birikime ulaşmaları sağlanmalıdır. Birikim kazanmak için de dış dünyayı gözlemlemek, yazılı kaynakları okumak ve bunları değerlendirmek gerekir. Yazma becerisini geliştirmenin en önemli yolu sık yazdırmaktır. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeleri sürekli okumalarına, yazmalarına, yazdıklarını incelemelerine, tartışmalarına ve beğendikleri anlatımları bularak kullanmalarına bağlıdır” (MEB, 2005: 21).

“Çocukta dil gelişimi, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerindeki gelişimle ilgilidir. Dinleme ve konuşma daha çok okul ortamına gelmeden kazanılan beceriler olarak değerlendirilmektedir. Ancak okuma ve yazma sistemli bir şekilde öğretim programına uygun ve bir rehber (öğretmen) yardımıyla kazanılan becerilerdir” (Temur, 2006: 3).

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİKTENİN ÖNEMİ

Raimes’e (1983: 3) göre: “öğrenciler, yazma becerilerini geliştirdikçe, yazılı anlatım konusunda edindikleri bilgileri uygulayabilir, zihinlerini sürekli olarak kullanabilir ve öğretme-öğrenme sürecine daha etkin biçimde katılabilirler”.

“Yazma dil becerilerinin yanında zihinsel süreçlerle iç içe olması nedeniyle çok sayıda becerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Yazma,

özellikle öğrencilerin düşüncelerini geliştirme, bilgilerini düzenleme, dili kullanma, bilgi birikimlerini zenginleştirme ve zihinsel sözlüklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Yazma aynı zamanda öğrencilere düşüncelerini aktarma ve somutlaştırmaya izin veren bir süreçtir. Bu bakımdan yazma öğretimi öğrencinin zihinsel gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır” (Güneş, 2007: 161).

Dikte metinlerinin hazırlanışı ve uygulanması diğer metinlere benzemekle birlikte bazı konularda farklılıklar olabilmektedir. Bu metinler için dikkat edilmesi gereken konular şunlardır (Turan, 2002):

- *Metinler sınıf seviyelerinin öngördüğü noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kapsamalı, sınıf seviyesine göre öğrencilerin kelime hazinelerine uygun olmalıdır.*

- *Dikte metinleri düzenli olarak uygulanmalıdır. Bunun süresi ayda bir olarak tavsiye edilebilir.*

- *Dikte metinlerinin bir kısmı öğrencilere önceden verilebilir.*

- *Öğretmen belli bir tempoda metni okumalı, öğrenciler okunan metni defterlerine yazmalıdırlar.*

- *Yapılan çalışma 2. sınıftan itibaren ders saati dışında ve düzeltme sembolleri kullanılarak değerlendirilmeli, sonuçlar öğrencilere bildirilmelidir.*

- *Öğrencilerin başarı durumlarının belirlenmesi için, önceden bir “Değerlendirme Ölçeği” hazırlanmalı.*

- *Öğrenciler ve veliler de bu değerlendirme ölçeğinden haberdar edilmelidirler.*

- *Öğretmen, “Dikte Takip Formları” hazırlamalı ve çalışmalarını dikte takip formlarına işlemelidir.*

- *Amaç sadece tespit yapmak olmadığı için, çalışma kontrolden, düzeltmeden ve değerlendirmeden sonra da sürdürülmelidir.*

Koç ve Müftüoğlu (1998: 76), yazma becerileri geliştirmek için yapılması gereken bir dizi işlemi şu şekilde ifade etmektedir:

- *Yazma beceri ve alışkanlığı ancak yazmakla öğrenilip gelişeceğinden öğrencilere her fırsatta yazı yazdırmak,*

- Öğrencilere önceden hazırlık yaptıkları ya da yapmadıkları bir konuya yönelik yazı yazdırmak,
- Yazı yazdırılacak konuları, genel, belirsiz, beylik konulardan değil, kişisel saptamalara, tartışma ve eleştirilere götürecektir konulardan ya da ilgilerini çekecek güncel, sanatsal, kültürel konulardan seçmek,
- Yazılardaki yazım yanlışlarını düzeltmek, bunları düzeltmeyi sınıf içinde konuşarak, anlatarak, doğrularını göstererek düzeltmek,
- Konu ve konu sınırlamasının ne olduğunu öğrencilere somut bir biçimde örneklerle anlatmak,
- Konuyu hangi açıdan ele alıp, hangi açıdan işleyeceğini öğrenciye buldurmak, konuyla ilgili amacı ayırt etme yetisini kazandırmak,
- Konuyla ilgili söylenecekleri saptamak ve sıraya koymayı öğretmek,
- Sözcüğün, kavram birimi; cümlelerin, yargı birimi; paragrafın da düşünce birimi olduğunu, paragrafla yazının bütünü arasında bir benzerlik bulunduğunu, örnekler üzerinden öğretmek.
- Hatası olan öğrenci mutlaka metnin tümünü hatasız olarak defterine yazmalıdır.
- Öğretmen yapılan her çalışmayı bir sonraki doğru ve güzel yazı yazma çalışması için esas almalı, yazım kuralları, noktalama işaretleri ve kelime hazinesi yönünden programın seviyesine göre geliştirmelidir.
- Doğru ve güzel yazı yazma çalışmaları, sadece sınav gibi, çalışmaların notla değerlendirildiği, yukarıdaki çalışmanın dışında, notla değerlendirmenin yapılmadığı, dikte takip formuna işlenmeyecek, alıştırmalar ile de yapılmalıdır. Hazırlık alıştırmalarında, öğrencilerin çalışmaları arkadaşları veya kendileri tarafında da kontrol edilebilir. Böyle bir çalışmada örnek metnin doğrusu tahtaya yazılarak veya tepegözle yansıtılarak, öğrencilerin kendilerinin veya arkadaşlarının hatalarını görmeleri ve düzeltmeleri sağlanmalıdır.

AMAÇ

Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Sınıf öğretmenlerine göre dikte nedir?
- Sınıf öğretmenleri Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma durumları nedir?
- Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma nedenleri nelerdir?
- Sınıf öğretmenleri Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından nasıl yararlanmaktadırlar?

YÖNTEM

Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarından yararlanma durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırmanın modelinin durum çalışması olarak belirlenmesinin birinci nedeni durum çalışması var olan durumunun derinlemesine incelenmesini sağlamaktır. İkinci neden elde edilen verilerin anlamsal olarak betimlenmesini desteklemektedir.

Araştırma, Konya ilinde 2009-2010 öğretim yılında görev yapan sınıf öğretmenleri ile yürütülmüştür. Araştırma gönüllü olarak katılan 30 sınıf öğretmeni ile yürütülmüş olup bu öğretmenlerden 13'ü kadın, 17'si erkek; 18'i sınıf öğretmenliği, 12'si sınıf öğretmenliği bölümü dışında başka bir bölümden mezun; 6'sı 1-5 yıl, 12'si 6-10 yıl, 6'sı 11-15 yıl, 6'sı ise 16 yıl ve üzeri kıdeme sahiptir.

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından oluşturulmuş açık uçlu soru formu ile toplanmıştır. Soru formu iki bölümden oluşmaktadır. Toplanan veriler konu başlıkları önceden belirlendiği için betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sürecinde öğretmenlere birer kod (Ö1) verilerek öğretmenlerden elde edilen veriler analiz edilmiştir.

BULGULAR

1. Sınıf öğretmenlerine göre diktenin tanımı

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri dikteyi genel olarak söylenenin öğrenci tarafından yazılması olarak tanımlamışlardır. Aşağıda bu konuda katılımcıların dile getirdikleri tanımlardan bazıları yer almaktadır:

Ö11: “Öğretmen tarafından söylenen cümlelerin öğrenciler tarafından yazılmasıdır.”

Ö19: “Öğrencilerin söylenen bir metni yazım kurallarına uygun olarak doğru biçimde yazmasıdır.”

“Söylenen ya da düşündüklerini anlamlı bütünler haline getirerek yazmak.” (Ö24)

“Başkası tarafından söylenen cümleleri bakmadan yazma yöntemidir.” (Ö9)

“Kelime ya da cümleleri okutup ya da okuyup yazdırma.” (Ö22)

2. Sınıf öğretmenlerine göre Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmaları yaptırma durumu

Katılımcıların tamamına yakını Türkçe dersinde dikteyi ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda bu konuda katılımcıların dile getirdikleri görüşlerden bazıları yer almaktadır:

“2. Sınıfları okuttuğum için direkt olarak bir ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanmıyorum. Ama değerlendirmenin içine dâhil ediyorum.” (Ö1)

Katılımcılardan biri dikteyi ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanırken dikkat edilmesi gerektiğini vurgularken şu konuya dile getirmiştir:

“Öğrencinin bireysel değerlendirmesi sırasında okuma hızı, yazma hızı ve algılaması açısından istisna öğrencilerde hatalı sonuçlar elde edilebilir.” (Ö15)

3. Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmaları yaptırma nedenleri

Katılımcıların Türkçe dersinde dikte çalışmalarını ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanma nedenlerinden en sık dile getirilen nedenlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

Öğrencilerin dikkatini toplamak için.

Dinleme becerilerini geliştirmek için.

Yazma hızlarını artırmak için.

Düşündürmeyi geliştirmek için.

Yazım yanlışlarını tespit etmek ve düzeltmek için.

Öğrencilerin kendilerine güveni geliştirmek için.

Anlama becerilerini geliştirmek için.

El yazısını geliştirmek için.

Kelimelerin doğru yazılıp yazılmadığını ölçmek için.

Noktalama işaretlerinin doğru kullanılıp kullanılmadığını görmek için.

Aşağıda bu konuda katılımcıların dile getirdikleri görüşlerden bazıları yer almaktadır:

“İlköğretim 1, 2 ve 3 sınıf öğrencilerinin kelimeleri nasıl anladıklarını görmek, yazılarındaki eksikleri tespit etmek, yazım kurallarına uyup uymadıklarını anlamak için yapıyorum.” (Ö1)

“Noktalama işaretlerini, yazım kurallarını kavramaları için. Kelimeleri doğru yazıp yazmadıklarını ölçmek için.” (Ö26)

“Öğrencilerin okuma alışkanlığı var, ama okuduğunu anlama ve söyleneni yazmada büyük eksikleri var. Anlamayan öğrencinin anlatımı da zor olmaktadır.” (Ö23)

4. Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak dikte çalışmalarının yapılışı

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri dikteyi kısaca söylenenin öğrenciler tarafından yazılması olarak tanımlamışlar. Ancak dikteyi ölçme değerlendirme yöntemi olarak nasıl kullandıkları konusunda yeterli açıklama yapmamışlardır. Aşağıda bu konuda katılımcıların dile getirdikleri görüşlerden bazıları yer almaktadır:

“Bir metni okurum. Öğrenciler ise noktalama ve imla kurallarına dikkat ederek yazar. Daha sonra yazılanları toplar değerlendiririm.” (Ö22)

“Taraftımdan söylenen cümleleri öğrencilerden yazmalarını isterim. Sonra da söylediklerimin doğru yazılıp yazılmaması, yazım kurallarına uyulup uyulmaması, noktalama işaretlerinin kurallarına uygun kullanılıp kullanılmaması gibi unsurlarla öğrencilerin çalışmalarını değerlendiririm.” (Ö9)

Bir Katılımcı, Türkçe dersinde yaptırdığı dikte çalışmalarını ölçme değerlendirme yöntemi olarak nasıl kullandığını şöyle dile getirmiştir:

“Türkçe dersinde dikte çalışmaları yaptırıyorum. Bunu not olarak da sözlü notu yerine kullanıyorum.” (Ö30)

“Özellikle 1. sınıflarda ses verildikten sonra kelimeler türetiliyor. Türetilen kelimeler okunuyor. Okuma yapıldıktan sonra kelimelerin (sesin) öğrenilip öğrenilmediğini tespit etmek amacıyla dikte çalışması yaptırılıyor. Aynı işlem cümle-metin çalışmalarında da yapılıyor. Böylece öğrencinin sesi kavrayıp kavramadığı anlaşılıyor. Öğrenciyi değerlendirme aşamasında oldukça faydalı.” (Ö26)

“Genelde noktalama işaretleri ile ilgili cümleleri söylüyorum, öğrenciler yazarlar. Onları tek tek kontrol edip, hatalarını göstererek uyarırım. Hatasız yazanları ödüllendiriyorum.” (Ö14)

Araştırmaya katılan bazı sınıf öğretmenleri ise dikteyi ölçme değerlendirmede değil de bir çalışma olarak görmektedirler.

“Öğrencilerin dikkatlerini kaybetmeye başladıkları zamanlar (özellikle ders sonları) o derste işlediğim konuyla ilgili basit, kısa ve anlaşılır cümleler yazdırıyorum. Kelimelerin kısa olmasına dikkat ediyorum. Mümkün olduğunca silgi kullanılmıyor.” (Ö1)

“Öğrenciye bir cümle söylüyorum. Onlar yazım ve noktalama kurallarına uyararak yazıyorlar. Yanlışlar varsa düzeltiyorum.” (Ö3)

“Metin başlığından başlayarak sözcük sözcük okuyor ve tekrar ediyorum. Sınıfın seviyesine göre öğrenmeyi pekiştirmek için özel isim, noktalama işaretleri ve paragraf başı gibi unsurlara dikkat çekerek ipuçları vermeyi benimsiyorum.” (Ö15)

“Sınıfa girdiğimde dikte çalışması yapacağımı söylerim. Sırayla öğrencileri tahtaya kaldırıp atasözlerini yazdırırım. Tahtadaki öğrenci yazarken diğerleri defterlerine geçirirler. Yapılan hatalara hemen müdahale edilir.” (Ö17)

Dikte çalışmalarını farklı şekillerde yaptıran sınıf öğretmenleri de vardır.

“Dikteyi farklı yöntemlerle yapıyorum. Bazen bir hikâye anlatıyorum ve bu hikâyeden anladıklarını yazmalarını, anlatmalarını istiyorum.” Ö23

“Okuduğu bir kitabı, izlediği bir filmi veya piyesi anlatmalarını istiyorum. Sonra ise bunu yazmalarını istiyorum.” (Ö11)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Eğitimde bütün amaç öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinden en etkin biçimde faydalanmalarını sağlamaktır. Bu nedenle eğitim öğretimin nasıl gittiği, ne ölçüde amaca ulaştığı sık sık kontrol edilmelidir. Bunu sağlamanın yolu ise ölçme ve değerlendirme ile yapılabilir. Ölçme değerlendirme bu açıdan eğitimin öncelikli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölçme değerlendirmenin bu denli önemli olmasına rağmen öğretmenlerin bu konuda yeterli olduğunu söylemek ise oldukça güçtür.

Türkiye’de öğretmenler içinde en büyük gurubu sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır (MEB, 2009). Özellikle insanoğlunun çocukluk dönemi olarak adlandırılan yaşlarında derslere giren sınıf öğretmenlerinin, öğrencilere eğitim verirken onların durumlarını kontrol etmek için ölçme değerlendirmeyi yeterli düzeyde biliyor ve uyguluyor olması gerekir.

Ancak yapılan bazı araştırmalarda gerek öğretmenlerin kendi görüşleri gerekse diğer eğitim iş görenlerinin görüşleri sınıf öğretmenlerinin ölçme değerlendirme konusunda bazı yetersizlikleri olduğunu göstermektedir (Oral ve Yıldırım, 1998).

Bu araştırmada diktenin Türkçe dersinde ölçme değerlendirme yöntemi olarak kullanım durumuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelenmiştir.

Türkçe dersinde, diğer derslerde genel olarak kullanılan bütün ölçme değerlendirme yöntemlerden yararlanılabilmektedir. Bunun yanı sıra Türkçe dersine özel bazı ölçme değerlendirme yöntemleri de vardır. Bu ölçme değerlendirme yöntemlerinden biri de “dikte”dir. Ancak, Küçük’e (2002) göre Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirmede öğretmenler genellikle yazılı yoklamalara ağırlık vermektedir.

Sınıf öğretmenleri dikte çalışmalarını özellikle birinci sınıftan itibaren Türkçe dersinde sık sık kullanmaktadırlar. Ancak Türkiye’de diktenin ölçme değerlendirme aracı olarak Türkçe dersinde öğretmenler tarafından kullanılma durumunu ortaya koyan yeterli çalışma olduğunu söylemek zordur.

“Dikte metinleri düzenli olarak uygulanmalıdır. Bunun süresi ayda bir olarak tavsiye edilebilir. Amaç, yalnız bu metinleri doğru ve güzel yazmak değil, diğer tüm derslerde ve öğrenciye hayatı boyunca doğru, güzel yazı yazma alışkanlık ve becerisi kazandırmaktır.” (Turan, 2002).

“Yapılan araştırmalara göre, öğrencilere haftada iki gün onar dakika yaptırılacak dikte çalışmaları, yazma, telaffuz, sözcük dağarcığı vb. alanlarda dikkate değer gelişim sağlamaktadır” (Yangın, 2002: 124, Akt.: Gçer, 2010: 186).

Türkçe dersinde dikte çalışmaları genellikle sınıf öğretmenin okuduğu metni öğrencilerin yazması şeklinde yapılmaktadır. Bu araştırmaya katılan sınıf ğretmenlerinin büyük bir bölümü de dikteyi, ğretmen tarafından söylenenlerin ğrenci tarafından yazılması olarak tanımlamışlardır.

Sınıf ğretmenleri dikte çalışmalarını özellikle okuma yazma ğretimi sırasında daha sık kullanmaktadırlar. Genel olarak bakıldığında bu araştırmada da sınıf ğretmenlerinin dikteyi yazma çalışmalarında sık sık kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Turhan (2002) da, diktede metinleri doğru ve güzel yazmadan ziyade diğer tüm derslerde ve öğrenciye hayatı boyunca doğru, güzel yazı yazma alışkanlık ve becerisi kazandırmanın amaçlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu çalışmalar ilköğretimin ilk yıllarında yazma becerisini geliştirme etkinliği ile sınırlı kalmaktadır.

“Türkçe derslerinde genellikle bilişsel nitelikteki davranışların ölçülmesinde ülkemizde yaygın olarak test ve klâsik bir yöntem olan yazılı yoklama, yani öğretmenin öğrenciyi ölçmek ve değerlendirmek amacıyla kendi seçtiği metne dayalı sorular ve onu bütünleyici nitelikte yazılı ifade becerisini ölçmeyi amaçlayan kompozisyon sorusu sorma geleneği yaygın olarak ilköğretimde ve ortaöğretimde uygulanmaktadır. Ancak Türkçe dersinde lme ve değerlendirme diğer derslere göre daha zordur ve "ok yönlü veya karma" bir lme ve değerlendirmeyi gerektirmektedir” (Küçük, 2002).

Demirel ve şahinel’e (2006) göre dikte, Türkçe dersinde bir lme değerlendirme yöntemi olarak kullanılmalıdır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri dikteyi lme değerlendirmede kullanıyor musunuz sorusuna evet cevabı vermişlerdir. Ancak dikteyi lme değerlendirmede nasıl kullandıklarını açıklayamamışlardır.

Turan’a (2002) göre dikte alışmaları Türkçe dersinde not olarak değerlendirilmelidir. Ancak bu araştırmada katılımcıların dikte ile yaptıkları lme değerlendirme sonucunu not olarak kullanmadıkları görülmüştür.

Bu araştırma sonuçlarına dayanarak, sınıf ğretmenlerinin Türkçe dersinde dikte çalışmalarını çeşitli amaçlarla, lme değerlendirmede yöntemi olarak kullanmalarını önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akyol, H. (2006). Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi, 5. Baskı, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Alkan, Z. N. (2007). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Hataları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Coşkun, İ. (2010). İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerindeki Gelişimin Birbirini Etkileme Durumu: Eylem Araştırması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Göçer, A. (2010). Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 3(12), 178-195.

Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi. (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Güneş, F. (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma, Nobel Yayınları, Ankara.

MEB, (2009). İlköğretim Türkçe Dersi Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar), Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.

MEB, (2005). İlköğretim Türkçe Dersi Programı ve Kılavuzu. (Taslak Baskı), Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.

Koç, S. ve Müftüoğlu, G. (1998). Türkçe Öğretimi. Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 5. Ünite, No: 587, Eskişehir.

Koçyiğit, B. K. ve Sefer, D. G. (2004). Süreç Değerlendirme Yaklaşımı ile Yazma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma: Benim Öykülerim. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 6-9 Temmuz 2004, Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

Küçük, S. (2002). Örgün Eğitim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarında Karşılaşılan Güçlükler. Milli Eğitim. (153-154).

Oral, B. ve Şentürk, H. (1998). Farklı Branşlardan Mezun Olup Sınıf Öğretmeni Olarak Atanan Öğretmenlerin Mesleki Yeterliklerine İlişkin Müfettiş ve Öğretmenlerin Algıları. Cumhuriyetin 75. Yılında İlköğretim I. Ulusal Sempozyumu, Ankara: 27-28 Kasım 1998, 95-108.

Özbay, M. (2005). Anadili Eğitiminde Konuşma Becerilerini Geliştirme Teknikleri. Qafqaz Üniversitesi Dergisi, No: 16.

Raimes, A. (1983). Techniques in Teaching Writing. Oxford University Press, London-UK.

Richards, J. C. ve Schmidt R. (2002). Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistic. Third Edition. Pearson Education Limited, London-UK.

Temur, T. (2006). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazı Dilindeki Kelime Hazinesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Turan, F. (2002), İlköğretim Okullarında Doğru ve Güzel Yazı Yazma Çalışmaları. Milli Eğitim. (150).